

Голові разової спеціалізованої вченої
ради Академії Державної
пенітенціарної служби
доктору юридичних наук, професору
Вячеславу ПУЗИРНОМУ

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента, начальника кафедри формування та розвитку професійних компетентностей персоналу ДКВС України Інституту професійного розвитку Академії Державної пенітенціарної служби **Ткаченка Олександра Григоровича** на дисертаційну роботу **Свириденко Наталії Миколаївни** на тему: «Правовий та соціальний захист персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України», подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

На сучасному етапі реформування пенітенціарної системи необхідно врахувати роль та значущість персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, де одним із головних завдань держави має бути ефективний правовий та соціальний захист вказаної категорії громадян. Це зумовлено тим, що їхня професійна діяльність пов'язана з безпосередньою реалізацією державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, що гарантуватиме безпеку суспільства, забезпечуватиме дієву соціальну адаптацію та процес формування людиноцентричного підходу до засуджених та осіб, узятих під варту, а тому від рівня та обсягу соціально-правового захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України напряду залежить якість функціонування системи виконання кримінальних покарань.

Досягти ефективних результатів у реалізації всіх функцій діяльності кримінально-виконавчої системи неможливо без досконалого кадрового забезпечення, виховання співробітників нової формації, підвищення престижу їхньої професійної діяльності та соціального статусу в суспільстві. **Потребує**

Академія Державної пенітенціарної служби	
Вх. №	2-Р
Дата	«17» 10 2023р.
Кількість аркушів:	
Осм. док.	Додат.

розв'язання проблеми, пов'язані зі створенням оптимального механізму реалізації правових та соціальних гарантій персоналу, що сприятиме досягненню ефективних результатів діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України.

Враховуючи те, що на сьогоднішній день забезпечення правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України не відповідає сучасним викликам та все частіше стає причиною появи ризиків у професійній діяльності і життєдіяльності таких працівників, а також те, що проблематика правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України залишається недостатньо розробленою у вітчизняній науковій доктрині, тема дослідження, обрана Свириденко Наталією Миколаївною, є актуальною та важливою для науки на сучасному етапі державотворення.

2. Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аналіз дисертації авторки дозволяє зробити висновок, що основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені в дослідженні Свириденко Наталії Миколаївни, є достатньою мірою обґрунтованими й послідовними, а наукова новизна дисертаційної роботи доведена й висвітлена у наукових публікаціях здобувачки.

Позитивної оцінки заслуговують визначені дисертанткою мета і завдання дослідження, а також використана у роботі методологічна основа.

Метою дисертаційного дослідження визначено: на підставі теоретичного узагальнення та розв'язання конкретного наукового завдання шляхом формулювання доктринальних засад щодо правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України обґрунтувати перспективні напрями його вдосконалення. Правильна постановка мети дозволила дослідниці якісно розкрити зміст обраної теми та сформулювати ґрунтовні висновки, які мають ознаки наукової новизни.

У таких умовах до завдань дослідження дисертантка віднесла наступні: з'ясувати стан наукової розробленості проблем правового та соціального

захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; установити витоки становлення і розвитку правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; проаналізувати правову основу службової діяльності осіб рядового і начальницького складу та праці спеціалістів, які не мають спеціальних звань, та інших працівників, які працюють за трудовими договорами в Державній кримінально-виконавчій службі України; визначити поняття та зміст правового захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; сформулювати визначення поняття та охарактеризувати зміст соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; проаналізувати доктринальні засади вдосконалення правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; на основі узагальнення позитивного зарубіжного досвіду обґрунтувати перспективні напрями вдосконалення правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; запропонувати проєкт Концепції правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України. Те, що кожне з поставлених завдань було виконане дослідницею, дозволило їй висвітлити широке коло проблем правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, а також визначити шляхи їх розв'язання.

Методи дослідження склали комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання об'єктивної дійсності, що забезпечило об'єктивність і повноту отриманих результатів. Так, завдяки: діалектичному методу, який є методологічною основою дослідження, встановлено сутність та зміст правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (підрозділи 2.2, 2.3). Методи аналізу і синтезу отриманих даних, систематизації й узагальнення теоретичних положень використовувалися для з'ясування стану розробленості проблеми дослідження в юридичній теорії та практиці, визначення сутності базових понять дослідження (підрозділ 1.1). Історичний метод дав змогу дослідити витоки становлення і розвитку правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-

виконавчої служби України (підрозділ 1.2). Порівняльно-правовий метод використовувався для вивчення зарубіжного досвіду і визначення організаційно-правових та економічних особливостей правового та соціального захисту персоналу пенітенціарних систем у країнах Європи (підрозділ 3.2). Системно-структурний дав змогу з'ясувати складові професійної діяльності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (підрозділ 2.1), визначити зміст правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (підрозділи 2.2, 2.3). Формально-юридичний (догматичний) метод сприяв тлумаченню юридичних конструкцій, встановленню позитивних і негативних рис галузевого законодавства України у сфері правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Соціологічні методи (анкетування, письмове й усне опитування, пряме й опосередковане спостереження) дали змогу з'ясувати стан правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України на різних етапах дослідження (підрозділи 2.2, 2.3). Метод експертних оцінок використовувався для діагностики результатів анкетування (підрозділ 3.3). Метод правового моделювання був необхідний для вироблення пропозицій щодо вдосконалення галузевого законодавства України у сфері правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.2), для визначення перспектив впровадження зарубіжного досвіду правового та соціального захисту пенітенціарного персоналу в Україні (підрозділ 3.2), у процесі підготовки проекту Концепції правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (підрозділ 3.3).

Авторський підхід до структури і змісту дисертаційної роботи дозволив всебічно та повно висвітлити широке коло питань. Дисертація складається із вступу, трьох розділів і восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 254 найменування та додатки.

Розділ 1 має назву «Теоретико-методологічні засади правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби

України». Його змістом було з'ясувати стан наукової розробленості проблем правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, дослідження витоків становлення і розвитку правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України.

У розділі 2 «Нормативно-правове регулювання, поняття та зміст правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України» проаналізовано правову основу службової діяльності осіб рядового і начальницького складу та праці спеціалістів, які не мають спеціальних звань, та інших працівників, які працюють за трудовими договорами в Державній кримінально-виконавчій службі України, визначено поняття та зміст правового захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, сформульовано визначення поняття та охарактеризовано зміст соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України.

Розділ 3 «Основні шляхи удосконалення правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України» присвячений аналізу доктринальних засад удосконалення правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, на основі узагальнення позитивного зарубіжного досвіду обґрунтуванню перспективних напрямів удосконалення правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, запропоновано проєкт Концепції правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України.

3. Оцінка новизни отриманих результатів.

Оцінюючи обґрунтованість наукових положень дисертації Свириденко Наталії Миколаївни, слід наголосити, що дисертація за своїм змістом є першим в Україні комплексним дослідженням правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України. За результатами дослідження здобувачкою було сформульовано низку наукових пропозицій, положень та висновків, які є новими, достовірними, належно

обґрунтованими і логічно сформованими. Зміст і форму подачі висновків можна в цілому визнати вдалимими.

Дисертанткою в роботі обґрунтовано перспективні напрямки вдосконалення правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, зокрема розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України», у якому: 1) визначено місце персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України серед суб'єктів виконання покарань; 2) доповнено категорії персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України науково-педагогічними й науковими працівниками; 3) передбачено інститут наставництва представників досвідченого персоналу над молодшими колегами, закріплено можливість персоналу підвищувати рівень своєї фізичної підготовки в робочий час; 4) закріплено вимоги професійної компетентності до осіб рядового і начальницького складу; порядок та особливості присвоєння первинних та чергових спеціальних звань; строки вислуги в спеціальних званнях; процедури пониження та позбавлення спеціальних звань; 5) доповнено обов'язки персоналу необхідністю: неухильно виконувати закони України; дотримуватися норм професійної етики, гуманно ставитися до засуджених і осіб, узятих під варту; 6) запропонована авторська редакція та змістовне наповнення розділу V «Правовий захист персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України» (ст. 21–22³) та розділу V¹ «Соціальний захист персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України» (ст. 23–23¹⁰) Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України».

Авторкою дисертації опрацьовано велику кількість нормативно-правових актів національного законодавства, виділено важливі положення у підтриманні правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України та виявлено недоопрацювання щодо кожного з них. Зокрема, шляхом доповнення Кримінально-виконавчого кодексу визначено місце персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України серед суб'єктів виконання покарань. Запропоновано внесення змін до ст. 14 Закону

України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» в частині доповнення категорій персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України науково-педагогічними й науковими працівниками; доповненням ст. 17 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» передбачено інститут наставництва представників досвідченого персоналу над молодшими колегами, закріплено можливість персоналу підвищувати рівень своєї фізичної підготовки; доповненням відповідними положеннями ст. 171–176 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» закріплено вимоги професійної компетентності до осіб рядового і начальницького складу, порядок та особливості присвоєння первинних та чергових спеціальних звань, строки вислуги у спеціальних званнях, процедури пониження та позбавлення спеціальних звань; запропоновано внесення змін до ст. 18 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» доповненням обов'язків персоналу необхідністю: неухильно виконувати закони України, дотримуватися норм професійної етики, гуманно ставитися до засуджених і осіб, узятих під варту. Запропонована авторська редакція та змістовне наповнення розділу V «Правовий захист персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України» (ст. 21–223) та розділу VI «Соціальний захист персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України» (ст. 23–2310) Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України».

Вагомим науковим внеском Свириденко Наталії Миколаївни є поява низки нових дефініцій, сформульованих у роботі. Зокрема, дисертантка визначає поняття «правовий захист персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України», під яким розуміє особливий вид державного захисту, що полягає у специфічній цілеспрямованій діяльності державних органів щодо забезпечення безпеки й захисту службових та особистих немайнових обов'язків і прав співробітників як суб'єктів правоохоронної діяльності та службово-правових відносин шляхом реалізації особливої компетенції з метою запобігання порушенню або відновлення порушених прав та інтересів, гарантованих державою. Також визначено поняття «соціальний

захист персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України», під яким запропоновано розуміти систему додаткових соціальних гарантій щодо реалізації соціально-економічних прав, наданих державою з метою формування та розвитку професійних якостей, задоволення матеріальних і духовних потреб для збалансування та компенсування обмежень, які законодавчо встановлені щодо цієї категорії осіб і зумовлені їх правовим статусом.

Дисертанткою достатньо обґрунтовано необхідність удосконалення правового статусу та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України з метою створення таких умов праці, які будуть елементом стимулу та мотивації до ефективного виконання обов'язків, що сприятиме підвищенню престижу праці пенітенціаріїв серед інших категорій працівників в Україні. Запропоновані дисертанткою законопроекти мають стати значним кроком у напрямі до вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, водночас – і до зростання престижності такої діяльності.

4. Практична значущість наукових результатів полягає у тому, що одержані у процесі дослідження результати можуть бути використані для таких цілей: у нормотворчій та правозастосовній діяльності – у процесі розроблення проектів Закону України «Про пенітенціарну систему» та Стратегії реформування пенітенціарної системи до 2026 року, у процесі нормотворчої діяльності Міністерства юстиції України за напрямом вдосконалення правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; у практичній діяльності – під час проведення занять зі службової підготовки персоналу органів і установ виконання покарань; у науковій діяльності – для подальших наукових розробок у сфері правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; в освітньому процесі – у процесі викладання навчальної дисципліни «Соціально-правовий захист працівників правоохоронних органів».

Теоретичні і практичні результати дослідження характеризуються єдністю змісту, відображають високий рівень розуміння дисертанткою досліджуваних наукових питань та проблем, базуються на достатній

джерельній базі, у тому числі на вивченні фундаментальних праць у досліджуваній сфері. Що свідчить про особистий внесок вченої у розвиток правової науки. Отримані результати характеризуються відповідним рівнем достовірності.

5. Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях.

Кількість публікацій, їх повнота, апробація результатів дисертації відповідають встановленим нормативним вимогам. Зокрема, основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 12 наукових роботах, серед яких: 5 наукових статей у фахових виданнях (одна з яких – у зарубіжному виданні) та 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях, а також одна публікація, яка додатково відображає наукові результати дисертації. Порушень академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях, в яких висвітлено наукові результати дослідження Свириденко Наталії Миколаївни, не виявлено.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи науковий рівень та актуальність проведеного Свириденко Наталією Миколаївною дослідження, його обґрунтованість і достовірність, наукову новизну, теоретичну та практичну значимість результатів для виконання низки правових завдань у сфері вдосконалення правового та соціального захисту персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, *необхідно відзначити і ряд недоліків та дискусійних положень, визначених у цьому дослідженні:*

1. Видається дискусійною пропозиція автора щодо функціонування спортивних зал при установі виконання покарань, де працівники матимуть можливість займатися на безоплатній основі або, за відсутності спортзалу, працівник має бути забезпечений на вибір абонементом до спортивної зали. Власне, є незрозумілим, яким чином окреслена вище пропозиція впливає на якість і обсяг правового та соціального захисту персоналу ДКВС України, а також за рахунок яких джерел фінансування мають здійснюватися вказані заходи.

2. Дисертантка цілком слушно підкреслює, що на заваді успішному функціонуванню пенітенціарних органів постає проблема дискримінації не тільки щодо ув'язнених, а й щодо персоналу ДКВС України. Наочне представлення конкретних заходів щодо подолання дискримінації в пенітенціарній системі підсилює її практичну цінність дисертаційного дослідження.

3. Додаткової аргументації потребує пропозиція дисертантки щодо обов'язкового проходження раз на рік психодіагностичного обстеження персоналом ДКВС України на базі органу чи установи. Авторці доцільно було б детально конкретизувати механізм проходження такого психодіагностичного обстеження, аргументувати його вплив на якість несення служби в органах та установах ДКВС України. Поряд з цим поза увагою здобувачки залишилось питання щодо наслідків непроходження психодіагностичного обстеження для особи рядового чи начальницького складу ДКВС України.

4. Реформування пенітенціарної системи України передбачає оптимізацію діяльності слідчих ізоляторів та установ виконання покарань, що супроводжується консервацією і ліквідацією таких об'єктів та відповідно скороченням персоналу, який проходив службу в таких установах. На нашу думку, презентована дисертаційна робота тільки б виграла, аби здобувачка приділила більш ретельну увагу питанням щодо правового та соціального захисту персоналу, які були скорочені у зв'язку з консервацією і ліквідацією слідчих ізоляторів та установ виконання покарань.

5. Дисертанткою запропоновано запровадження зарубіжного досвіду правового та соціального захисту пенітенціарного персоналу в Україні на основі дослідження кращих європейських практик в окресленій царині. Вважаємо, що практична значимість проведеного дисертаційного дослідження значно б підвищилась, якби авторка дослідила кращі практики не тільки європейського співтовариства, а й країн інших континентів.

Підкреслимо, що висловлені нами зауваження не торкаються концептуальних положень дисертації, мають рекомендаційний характер, не применшують належного рівня дисертаційного дослідження Свириденко Наталії Миколаївни і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

7. Загальний висновок дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота Свириденко Наталії Миколаївни на тему: «Правовий та соціальний захист персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України», подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є новим, самостійним, логічно побудованим та завершеним науковим дослідженням, в якому обґрунтовані результати дослідження спрямовані на виконання конкретного наукового завдання щодо теоретичного узагальнення та розв'язання конкретного наукового завдання шляхом формулювання доктринальних засад стосовно правового та соціального захисту персоналу ДКВС України та обґрунтування перспективних напрямів його вдосконалення.

Враховуючи наведене, можна стверджувати про достатній рівень науковості та обґрунтованості висловлених Свириденко Наталією Миколаївною у дисертації наукових суджень, положень, висновків і рекомендацій. Отримані результати мають наукову новизну, важливе теоретичне та практичне значення для юридичної науки України в цілому.

Аналіз дисертаційного дослідження та публікацій Свириденко Наталії Миколаївни дозволяє зробити висновок, що дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри формування
та розвитку професійних компетентностей
персоналу ДКВС України Інституту
професійного розвитку Академії
Державної пенітенціарної служби

Олександр ТКАЧЕНКО

Підпис Ткаченка О.Т. завізую:
загальним відділу кадрового
забезпечення та виховної
роботи

Завідувачка св.т.мама Павленко